

Urszula Tokarska

Wydział Nauk Społecznych i Nauk Medycznych, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą
w Lublinie, ul. Zamojska 47, 20-102 Lublin

Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka (w świetle badań empirycznych)

**Pedagogical knowledge of parents concerning modern threats educational
of the child (in the light of scientific research)**

Streszczenie

Artykuł jest analizą zjawiska „kultury pedagogicznej rodziców”. W artykule zostaną przedstawione wyniki badań dotyczących poziomu wiedzy pedagogicznej rodziców, na temat współczesnych zagrożeń takich, jak: narkomania, sekty, niekontrolowane grupy rówieśnicze, Internet. W części teoretycznej artykułu zostanie zaprezentowana definicja wiedzy pedagogicznej rodziców, elementy kultury pedagogicznej i pojęcie pedagogizacji rodziców w Polsce. W części końcowej zostaną poddane analizie wybrane elementy wiedzy pedagogicznej i jej uwarunkowania: wiedza pedagogiczna matki i ojca oraz zostaną wyprowadzone wnioski z przeprowadzonych badań. Dlatego też wydaje się niezbędna pedagogizacja rodziców ze środowisk miejskich, a zwłaszcza wiejskich w tym zakresie poprzez szkoły, uniwersytety dla rodziców, środki masowego przekazu (telewizja, radio, czasopisma).

Słowa kluczowe: kultura pedagogiczna rodziców, elementy kultury pedagogicznej rodziców, wiedza pedagogiczna, pedagogizacja rodziców, Uniwersytet dla Rodziców

Abstract

The following paper has subjected to analysis the phenomenon of ‘parents pedagogical culture’. In the article there will be presented the results of scientific research concerning the level of pedagogical knowledge of parents, about modern threats such as: drug taking, sects, uncontrolled peer groups is very low, Internet. In theoretical part of the article there will be presented the issue concerning parents’ pedagogical knowledge, elements of pedagogical culture the parents’ and of ‘parent pedagogization’ together in Poland. In the latest part there will be analysed chosen elements of pedagogical culture and considered as particularly important: of pedagogical knowledge of mother and father, there will be introduced conclusions from scientific research. That is why it education for parents coming both from the rural and urban background by the means of schools, universities and the mass media (TV, radio, the press) is crucial.

Key words: parents’ pedagogical culture, parents’, elements of pedagogical culture the parents’, the level of pedagogical knowledge of parents, about modern threats such as: drug taking, sects, uncontrolled peer groups is very low, Internet., pedagogization of parents, Universities of Parents’

Wprowadzenie

W artykule podjęty został problem wiedzy pedagogicznej rodziców dotyczący współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka (Tokarska: 2002; Tokarska: 2003; s. 5-6; 2006: s. 123-124). Wiedza pedagogiczna rodziców jest jednym z elementów kultury pedagogicznej rodziców, zaś przez kulturę pedagogiczną rozumie się:

szczególną zdolność do reagowania w sytuacjach wychowawczych zgodna z potrzebami dziecka, a określona przez wiedzę, system wartości, norm i sposobów zachowania się jednostki, jej świadomości, celów wychowawczych i umiejętność działania wychowawcze (Maciaszkowa, 1977; s. 164; Maciaszkowa, 1981: s. 187-194).

Wieloznaczność ogólnego pojęcia kultury powoduje, że powstało również wiele definicji kultury pedagogicznej (Kawula, 1975: s. 19; 1999; Kocik, 1976; Formicki, 1977; Jundziłł, 1980; Olubiński, 1982: s. 68-78; Cudak, 1984: s. 125-126; Cudak, 1993: s. 49-58; Janke, 1986; Tchorzewski, 1990).

W literaturze poświęconej temu zagadnieniu daje się zaobserwować brak jednoznacznego rozumienia i posługiwania się przez badaczy tym pojęciem. S. Kawula (1974: s. 19; 1999: s. 301-323) proponuje w tym miejscu termin *świadomości wychowawczej*. Przez: „świadomość latentną rozumie się coś, co się ma na myśli, gdy się mówi o czyjejś wiedzy, jego opiniach, postawach, o jego świadomości moralnej, obywatelskiej, itp.

Autorzy prac podejmujący problematykę kultury pedagogicznej nie są zgodni, co do jej elementów składowych (Kawula, 1974: s. 356-375; 1975: s. 16-21; Izdebska, 1967: s. 78; Szczepański, 1978: s. 451; Jundziłł, 1980: s. 172-189; Grochociński, 1980: s. 300-302; Cudak, 1987; Cudak, 1997; Płukis, 1993; Wilk, 2002; Opozda, 2012; Banaczyk, 2011; Skreczko, 2011).

W artykule zostaną przedstawione wyniki i wybrane aspekty badań własnych dotyczących poziomu wiedzy pedagogicznej rodziców. W obecnych czasach obserwuje się wiele niepokojących zagrożeń dotyczących rodzinę i prawidłowy rozwój dziecka: narkomania, dopalacze, sekty, niekontrolowane grupy rówieśnicze, spadek autorytetu rodzicielskiego, przemoc, brak troski o wychowanie dzieci (Tokarska, 2003; 2008: s. 182-184). Dlatego też niezbędna wydaje się specjalna praca, jako *pedagogizacja rodziców*. Jej zadaniem jest spowodować, aby rodzice kierowali się w wychowaniu przede wszystkim wiedzą i umiejętnościami pedagogicznymi, a nie intuicją i tradycją. Zwykle posiadają oni wiedzę potoczną o wychowaniu, wyniesioną z własnego domu, z dzieciństwa. Jest ona jednak niewystarczająca, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, kiedy dominuje konsumpcyjny model życia (Jabłońska-Deptuła, 1984: s. 18).

Tę potrzebę akcentują przeprowadzone badania nad poziomem wiedzy pedagogicznej zarówno matki, jak i ojca. Badania są adresowane do pedagogów, psychologów, opiekunów, wychowawców, jak i duszpasterzy, a także rodziców, a więc

nie tylko do tych, którzy będą zajmować się pedagogizacją rodziców, lecz wychowywać dzieci w kręgu rodzinnym środowiska wychowawczego. Wszak sam P. Poręba, pisał, że *znacznie łatwiej wychowywać, aniżeli leczyć* (1968: s. 464 – 465).

Teoretyczne podstawy badań

Wiedza pedagogiczna rodziców

W kształtowaniu postawy wychowawczej rodziców istotną rolę odgrywa ich wiedza na temat dziecka i wychowania. H. Cudak (1993: s. 50): *przez wiedzę rozumie się ogół twierdzeń o zjawiskach i faktach oraz powiązaniach między nimi, czyli zbiór teorii lub poglądów naukowych o świecie*.

Wiedza stanowi ważny element kultury pedagogicznej, ale nie jedyny i trudno powiedzieć czy najważniejszy. Można posiadać dużą wiedzę o wychowaniu, ale nie interesować się sprawami dziecka, aby wiedza była przydatna, rodzice muszą być obecni w życiu dziecka, występować w roli przyjaciela, do którego z zaufaniem zwraca się dziecko z problemami, często z nim rozmawiać i utrzymywać stały kontakt. Dopiero wówczas wiedza może zachowaniom ludzkim nadać odpowiedni kształt (Maciaszkowa: 1977: s. 112; Maciaszkowa, 1981: s. 187).

Wychowanie jest sztuką, odnosi się bowiem do człowieka, który jest istotą złożoną i niepowtarzalną. Jest działalnością celową i jako takie musi być oparte o pewien zasób wiedzy dotyczącej dziecka, rodziców i wychowania. Na kanwie tej wiedzy budują się dopiero umiejętności wychowawcze.

Rodzice nie posiadają wiedzy naukowej o wychowaniu, jak zawodowi wychowawcy, ponieważ to przekracza ich możliwości. Wystarczy, jeśli będą posiadać minimum wiedzy na temat wychowania. Dopiero połączenie wiedzy teoretycznej o wychowaniu z wiedzą empiryczną na podstawie własnych obserwacji nad dzieckiem, daje wiedzę konkretną (Poręba, 1968: s. 450-452).

Znajomość trudności i zagrożeń wychowawczych

Do współczesnych zagrożeń dzieci i młodzieży można zaliczyć: 1) narkomanię; 2) sekty; 3) niekontrolowane grupy rówieśnicze; 4) negatywny wpływ środków masowego przekazu; 5) brak autorytetu rodziny, rodziców i państwa, 6) Internet i gry komputerowe.

Rodzicom niekiedy jest trudno odkryć moment, w którym dziecko po raz pierwszy zetknęło się z narkotykami. Wiele cech świadczących o uzależnieniu lekceważą, myśląc, że problem narkomanii dotyczy innych rodzin, ale nie ich. Spostrzegają ten fakt czasami zbyt późno. Gdyby posiadali odpowiednią wiedzę na ten temat, interesowali się sprawami dziecka, okazywali mu miłość i troskę, stawiali odpowiednie wymagania, a nade wszystko uczestniczyli w jego życiu, z pewnością udałoby się im zaobserwować zmiany w zachowaniu dziecka. Wiele środków takich, jak: narkotyki, amfetamina, halucynogeny, alkohol mają właściwości pobudzające i kojące, redukują lęk i napięcie, dostarczają wrażeń, powodują stan oszołomienia. Najczęstszym motywem sięgania po narkotyki są ciekawość i nacisk grupy. Nadużywają ich osoby niedojrzałe o cechach hedonistycznych, dążące do przyjemności, rozkoszy oraz ci, którzy przeżywają trudne sytuacje.

Do cech świadczących o zażywaniu narkotyków należą: rozszerzone źrenice, zaburzenia widzenia, oczopląs, światłowstręt, zaczerwienione oczy, zaburzenia pamięci, logicznego myślenia, nieskoordynowane ruchy, drżenie, przy zwiększonych dawkach występuje: aktywność, gadatliwość, spontaniczny śmiech, nudności, wymioty, zawroty głowy, suchość w ustach, poczucie siły i wyższości, pojawiają się iluzje i halucynacje, bezsenność, a w wyniku przedawkowania może nawet nastąpić śmierć. Dotychczasowe zainteresowania ulegają zawężeniu, uwaga narkomana koncentruje się na narkotyku oraz sposobach jego zdobywania: fałszowaniu recept, włamania do aptek (Cekiera, 1994: s. 31-51).

Sekty należą do następnego rodzaju zagrożeń. Sekta – jest to grupa ludzi, która posiada strukturę typu piramidowego i autorytarne kierownictwo. Charakterystyczne dla niej jest nauczanie i przewodnictwo pochodzące od osoby lub osób znajdujących się na szczycie tej hierarchii. Grupa tego typu zazwyczaj uzurpuje sobie prawo do posiadania wiedzy na temat jedynej drogi do Boga. Celem takiego oddziaływania jest uzyskanie pełnego panowania nad swoimi członkami i zatrzymanie ich na stałe wewnątrz grupy.

Podstawową przyczyną przynależności do sekty jest przede wszystkim podatność osobista, która zależy od czynników natury rozwojowej, sytuacyjnej, rodzinnej i osobowościowej. Do sekt trafiają najczęściej ludzie młodzi między osiemnastym a dwudziestym piątym rokiem życia, wolnych od większych zobowiązań, przeżywających kryzys tożsamości. Częściej wpływowi sekt ulegają ci, którzy przeżywają okresowo silny kryzys lub stres (np.: z powodu zawodu miłosnego, śmierci

kogoś bliskiego, choroby, trudności w domu lub w szkole). Są to osoby pochodzące z domów, w których panowały konflikty, nasilona potrzeba akceptacji, przynależności, mała asertywność oraz naiwny idealizm. Werbujący z wyrachowaniem wciągają do rozmowy kogoś, kto sprawia wrażenie spragnionego serdeczności i przyjaźni. Okazuje troskę i życzliwe zainteresowanie sprawami.

Można wymienić następujące cechy, które umożliwiają rodzicom rozpoznanie, że ich dziecko należy do sekty: 1) czytanie wyłącznie literatury guru; 2) kontaktowanie się z członkami grupy kultowej; 3) angażowanie się w wiele nowych zajęć i praktyk; 4) dziecko przechodzi na wegetariańską dietę; 5) wielogodzinne medytacje; 6) posługiwanie się językiem sekty; 7) nowy sposób myślenia i radykalna reinterpretacja rzeczywistości; 8) kompletna izolacja zwербowanych do sekty od rodziny i dotychczasowego towarzystwa; 9) grupa oddziela się od reszty świata poprzez ubiór, własny język, ograniczanie swobody w relacjach międzyludzkich (Cekiera, 1994: s. 84-85).

Do zagrożeń współczesnych należą także grupy nieformalne, które odróżniają się od innych więziami między sobą, głoszonymi hasłami, stylem bycia i zachowania (chuligani, hippisi, punki, szalikowcy, sataniści). Szalikowcy – to grupa młodzieży o bardzo agresywnych postawach, które usiłują podporządkować sobie środowisko rówieśnicze. Specyficznymi formami ich zachowania jest odmienny sposób ubierania się, styl zachowania i agresja. Cechy świadczące o przynależności do tej grupy to; brutalność, wulgaryzm językowy i wandalizm. W zachowaniach szalikowców najważniejsze jest bycie w grupie, w masie, łączy ich wspólny styl, rytm zachowania, strój i język. Ważnym momentem poczucia wspólnoty jest wspólny dojazd na mecz, w czasie którego manifestują swoje sympatie i antypatie do poszczególnych drużyn sportowych. Agresja wyładowywana jest nie tylko na boiskach, lecz także w drodze powrotnej. Zachowania szalikowców, brak kontroli nad ich postępowaniem i agresją, kończą się zazwyczaj poważnymi przestępstwami (Cekiera: 1994: s. 124-144).

Współcześnie autorytet jest również kategorią zagrożoną. Autorytet występuje w układzie międzyosobowym, w którym jedna z osób lub grupa uznaje zwierzchność i kompetencje drugiej, ufa jej, akceptuje sądy i podziela postawy. Autorytet należy do istoty procesu wychowania.

W obecnych czasach pierwszymi autorytetami stało się wolne i autonomiczne Ja, drugim istotnym – rówieśnicy (*kult równi*). Mit autentyczności mówi, że sens życia

człowiek może odnaleźć wyłącznie w sobie samym, nakazuje bunt przeciw odziedziczonym normom i sposobom zachowania, wzywa się do poszukiwania prawdy w sobie samym. Autorytet rówieśniczy zamyka dziecko w kręgu własnych doświadczeń, rówieśnicy stanowią rozszerzone *Ja*. Są oni w stanie modyfikować zachowania i postawy życiowe. Szczególną rolę odgrywają: idole, aktorzy, bohaterzy filmów. Natomiast erozji uległ autorytet rodziny, rodziców, nauczycieli, tradycyjnych religii oraz autorytet państwa. Wszystko to może negatywnie wpływać na proces wychowawczy (Ożóg, 2000: s. 167-170).

Również telewizja i inne środki masowego przekazu przyczyniły się do erozji autorytetów rodziców, przekazy telewizyjne eksponują patologię życia małżeńskiego i rodzinnego. Realizacja ról rodzicielskich jest uzależniona od wolności i autonomii rodziców. Dzieci oglądające programy telewizyjne nasycone agresją stają się obojętne wobec sytuacji przemocy, także w życiu codziennym i nie mają poczucia winy przy własnych agresywnych zachowaniach (Ożóg, 2000: s. 179-183).

D. Kornas – Biela (2006: 39-40) pisze: „Laicyzacja – jest jednym z wielkich trendów cywilizacyjnych, które zniszczyły nie tylko obraz, ale i poczucie potrzeby ojca w rodzinie. [...] Ojciec jest upatrywany, jako jeden z głównych kreatorów superego, a tym samym, jako opresor impulsów i *prawdziwej natury dziecka*. [...] Postmodernistyczna filozofia życia, obecna ideologia epoki, która uznaje jednostkę i jej wolność za absolut, odrzuca wszelkie autorytety. Głosi relatywizm poznawczy i etyczny, co znaczy, że kreatorem norm i obowiązujących zasad postępowania jest dana jednostka w konkretnej sytuacji, a nie ktoś inny, np. Bóg lub rodzice. Dziecku dość wcześnie wpaja się przekonanie, że każdy człowiek ma prawo ustalać sam, co jest dla niego dobre lub złe [...]. Związany z postmodernizmem agnostycyzm, irracjonalizm i sytuacjonizm etyczny spowodował upadek roli [ojca] w rodzinie. Tendencje wychowawcze idą obecnie w kierunku odkrycia *prawdziwej natury dziecka*, głoszenia haseł, iż jego *ego* ma prawo budować się bez opresji ze strony nakazów i zakazów rodzicielskich. Moda na bezstresowe wychowanie wiąże się z akceptacją tezy o niekoniecznej obecności ojca w rodzinie lub jego ograniczonej roli”.

Obecnie obserwuje się również zagrożenie ze strony ideologii antypedagogiki, według której dorośli powinni po prostu odrzucić jakiegokolwiek zamiary wychowania dzieci i młodzieży. Założenia antropologiczne w antypedagogice są następujące: 1) człowiek już od chwili urodzenia jest w stanie w stu procentach stanowić o sobie, 2)

człowiek nie musi być wychowywany (odrzuca się i kwestionuje w ogóle wszelkie myślenie pedagogiczne), 3) dziecko jest widziane jako całkowicie samodzielna osoba, która wprawdzie potrzebuje opieki i uwagi, ale nie powinny to być oddziaływania w stylu bezpośrednim, 4) w relacji wychowawczej dorosły powinien występować w roli przyjaciela dziecka, a nie kogoś, kto wykonuje władzę nad dzieckiem, 5) nie powinno wychowywać się dzieci ku określonym wartościom, ponieważ istnieje wiele hierarchii wartości, 6) dziecko odpowiada za siebie w całej pełni.

Powyższe poglądy mogą wpływać dezorganizująco na cały proces wychowawczy. Rodzice mogą wychodzić z założenia, że dziecko jest ze swej natury dobre, a więc nie należy podejmować planowej działalności wychowawczej, wystarczy dziecku zapewnić swobodny rozwój. Rodzice przestają być świadomymi wychowawcami, nie stosują zasad, metod i środków wychowawczych, lecz stają się przyjaciółmi dziecka, wierząc, że ono od początku jest moralnie ukształtowane, co może wypaczać rozwój dziecka, ponieważ człowiek rozwija się przechodząc poszczególne etapy, okresy rozwojowe. Następny etap jest etapem wyższego poziomu (Nowak, 1993: 7-27; 2000].

Gry komputerowe są rzeczywistością bardzo atrakcyjną. Doskonale skonstruowane od strony formalnej odznaczają się pięknym obrazem, ciekawym dźwiękiem i dynamiczną akcją. W *cyberprzestrzeni* dziecko może spotkać wykreowane przez komputer postaci, przebywać w wirtualnie wytworzonych krajobrazach, uczestniczyć w fantastycznych wydarzeniach, przybierać dowolną postać. Nic, więc dziwnego, że dziecko każdą wolną chwilę spędza przed monitorem i jest bardzo trudno je odciągnąć od niego. Zdarza się, że zaniedbuje naukę, nie odrabia prac domowych. Nie uczestniczy w życiu rodzinnym, nie wypełnia poleceń i przydzielonych obowiązków na rzecz domu i rodziny (Mitas, 2003: 113 – 120).

Badacze treści gier komputerowych wykazują, że około 80% z nich to gry agresywne, które wciągają użytkownika – w tym przypadku dziecko – w działania o charakterze agresywnym. Przykładem drastycznych treści, zawieranych w grach może być tutaj recenzja gry „Diablo” zamieszczona w jednym z czasopism, skierowanych do młodzieży: *Ujrzanie komnaty, w której Butcher torturuje ludzi musi być szokiem. Zakrwawione ściany i podłogi, zwłoki rozpięte na ścianach i klamrach, ciała powbijane na pale, powyginane i pokręcone w przedśmiertnych męczarniach, [...] Atmosferę gry*

podkreśla jeszcze muzyka. Wyraźnie słyszymy jęki, westchnienia, szepty. Głos czasami jest tak sugestywny, że aż ciarki przechodzą (Braun – Gałkowska, 1997: 2 – 8).

Młodzi ludzie nie tylko się jej przyglądają, ale i czynnie uczestniczą w wirtualnym zadawaniu ciosów i mordowaniu. Są nie tylko obserwatorami, ale i egzekutorami. Wchodzą w bezpośrednie interakcje z postaciami gry, kierują sytuacją i rywalizują. Dziecko, stając się jednym z bohaterów gry, silnie się z nim utożsamia, identyfikuje, a także angażuje emocjonalnie, podąża za swoją postacią, kierując jej ruchami i działaniami. Aby wygrać, często musi stawać się agresorem.

Przemoc w grach jest często nagradzana określoną liczbą punktów, co daje poczucie sukcesu, a fabuła zwykle dostarcza usprawiedliwienia, że walka na ekranie toczy się „w słusznej sprawie”. Zatem agresja jest niezbędna, ale i moralnie uzasadniana. Wielokrotne wykonywanie czynności powoduje, że zanikają normalne reakcje psychologiczne, takie jak współczucie i strach. Następuje zubożenie na agresję, sceny, oglądane na ekranie muszą być coraz bardziej wstrząsające, aby mogły ekscytować widza. Z drugiej strony pojawia się tendencja do naśladowania i posługiwania się widzianymi na ekranie zachowaniami agresywnymi (Braun–Gałkowska, 1997: s. 2-8).

Gry komputerowe mogą wywoływać również „uzależnienie elektroniczne, które jest podobne do patologicznego hazardu. Dziecko zmuszone jest nieustannie do gry (powtarza daną czynność – grę) z równoczesnym zaniedbywaniem zobowiązań szkolnych” (Mandal, 2003: s. 105 – 112).

Dziecko korzystające z Internetu narażone jest na niebezpieczeństwo nawiązania znajomości z psychopatą, pedofilem, mordercą, a także na zetknięcie się z demoralizującymi treściami. Zwłaszcza osamotnione, pozostające bez opieki w czasie wolnym jest bardziej podatne na nawiązanie tego typu znajomości, bowiem przez tzw. „sieciovą przyjaźń” dąży do zaspokojenia potrzeb takich, jak: akceptacji, przynależności, życzliwego zainteresowania jego sprawami, wzajemnego współdziałania i potrzebę rozmowy.

Uzależnienie od sieciowych przyjaźni oznacza stan, gdy nawiązane i utrzymywane za pomocą sieci znajomości zastępują te, które istnieją w świecie rzeczywistym. Niekiedy stanowią one mogą podstawową formę komunikacji społecznej (Mandal, 2003: s. 105 – 112).

Biorąc powyższe dane pod uwagę, współcześni rodzice winni wykazywać się wiedzą na temat; dzisiejszych zagrożeń, także winni kierować się zasadą obecności, tzn. rozłożyć taką opiekę nad dzieckiem, aby znajdowało się zawsze pod czujnym okiem rodziców, którzy w każdej okoliczności służą im za przewodników, udzielają rad i upominają z dobrocią. Ponadto winni dążyć do pozyskania przychylności i nawiązania przyjaźni z dziećmi, pozwalają dziecku wyrazić siebie, włączają się w dialog poprzez uważne słuchanie, aby zrozumieć treści i kryjące się za nią przeżycia (Poręba, 1968: s. 455).

Metodologiczne podstawy badań

Celem przeprowadzonych badań była próba odpowiedzi na pytanie:, jaki jest aktualny poziom wiedzy pedagogicznej rodziców dotyczący współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych?

W celu rozwiązania niniejszego problemu sformułowano następujące hipotezy badawcze:

H1: Na poziom wiedzy pedagogicznej współczesnych rodziców wpływają uwarunkowania wewnątrzrodzinne takie, jak: struktura rodziny (pełność rodziny), praca zawodowa matki, zawód wykonywany, poziom wykształcenia, warunki materialne, typ społeczno-zawodowy rodziny, wiek rodziców.

H2: Na poziom wiedzy pedagogicznej współczesnych rodziców wpływają takie uwarunkowania zewnątrzrodzinne, jak: miejsce zamieszkania, typ społeczno – zawodowy rodziny, bezrobocie, zjawisko rodzin z czasową nieobecnością rodzica, kult wartości materialnych, konsumpcyjny model życia, akceleracja rytmu życia.

Jest to również próba odpowiedzi na szereg szczegółowych pytań:

1. Czy współcześni rodzice posiadają prawidłowy poziom wiedzy pedagogicznej dotyczącej zagrożeń wychowawczych dzieci i młodzieży?

Zmienną zależną (wyjaśnianą) jest obecny stan kultury pedagogicznej rodziców (świadomość roli matki i ojca, znajomość potrzeb, celów i zasad wychowawczych, wiedza na temat cech wychowawcy, stosowane nagrody i kary, organizowanie czasu wolnego, wyznaczane obowiązki na rzecz domu itp.). Natomiast zmienną niezależną (wyjaśniającą) są uwarunkowania wewnątrzrodzinne takie, jak wiek, płeć, struktura rodziny, wykształcenie rodziców, praca zawodowa matki i uwarunkowania zewnątrzrodzinne (miejsce zamieszkania, typ społeczno-zawodowy rodziny, itp.).

Do badań posłużyły dwa narzędzia badawcze: kwestionariusz do badań kultury pedagogicznej rodziców, opracowany przez autora (Tokarska, 2002; 2006; 2008) oraz składniki charakterystyki środowiska lokalnego (Janke, 1986).

Otrzymane wyniki badań empirycznych zostały poddane obliczeniom statystycznym w Ośrodku Obliczeniowym KUL w Lublinie. Obliczenia statystyczne zostały wykonane w programie z pakietu statystycznego SPSS chi-kwadrat (Ferguson, 1999: s. 233-250).

Opis grupy badawczej

Badania przeprowadzono wśród 832 rodziców: matek – 58% i ojców – 42%, z różnych środowisk – miasta wojewódzkiego, powiatowego (uprzemysłowionego), miasta peryferyjnego, wsi podmiejskiej, wsi o strukturze gminy i wsi peryferyjnej [Tokarska: 2002; 2003; 2012]. W badaniach brało udział najwięcej rodziców z wykształceniem średnim technicznym i licencjackim – 21%, policealnym – 17%, średnim ogólnym – 15%, wyższym – 12%, zawodowym -10% i podstawowym – 4%.

Wyniki badań

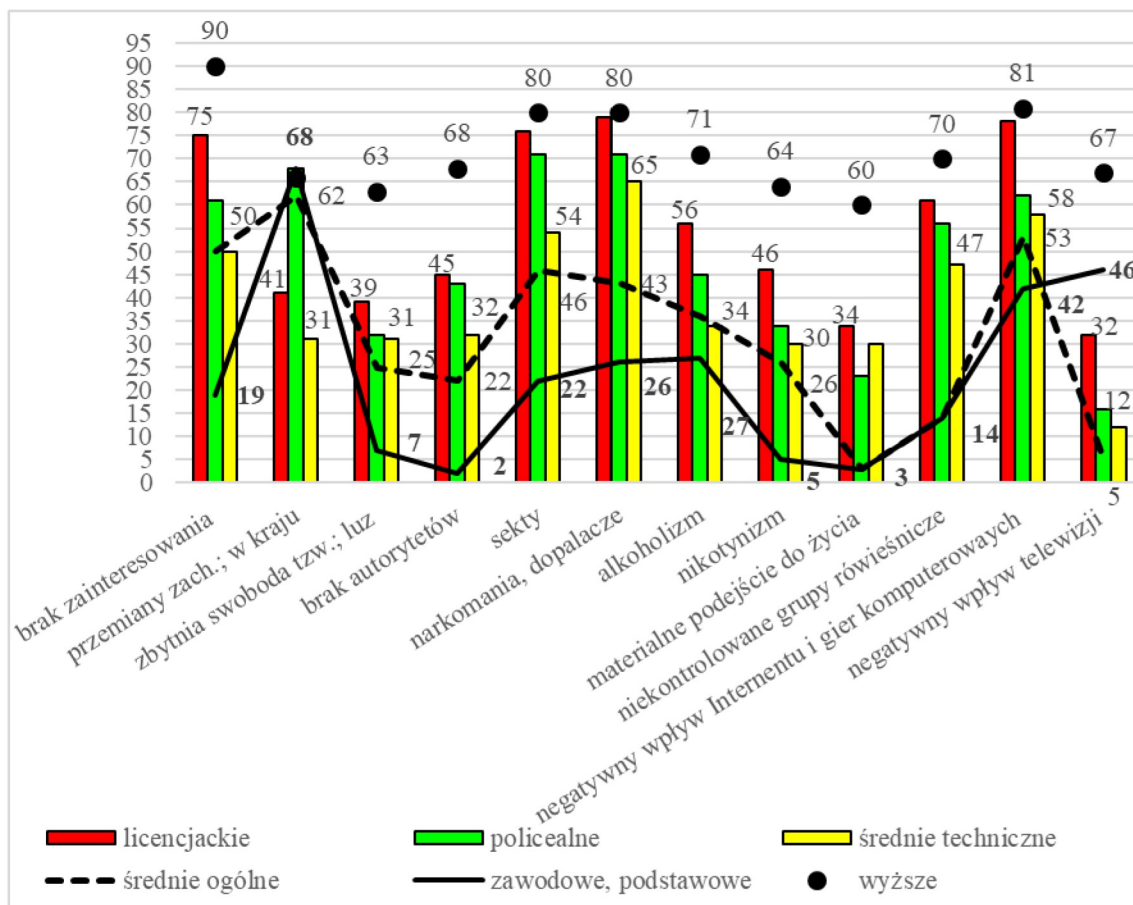
Cel artykułu, jakim była weryfikacja zamieszczonych we wstępie hipotez oraz zebrany w toku badań własnych materiał empiryczny, jego statystyczne opracowanie i interpretacja wyników, wyznaczają zakres wniosków końcowych:

1. Na obecny poziom wiedzy pedagogicznej rodziców dotyczącej współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych wpływają takie uwarunkowania wewnątrzrodzinne, jak: poziom wykształcenia ($p<0,000$), pełność rodziny ($p<0,000$), struktura rodziny ($p<0,000$) wiek rodziców ($p<0,000$), praca zawodowa badanych ($p<0,000$), zawód wykonywany badanych ($p<0,000$).
2. Na obecny poziom wiedzy pedagogicznej rodziców wpływają takie uwarunkowania zewnątrzrodzinne, jak: miejsce zamieszkania ($p<0,000$), typ społeczno-zawodowy rodziny badanych ($p<0,000$), a pośrednio bezrobocie, konsumpcyjny styl życia, akceleracja rytmu życia.

1. Poziom wykształcenia wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną rodziców dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p<0,000$). Rodziców legitymujących się

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

wykształceniem wyższym charakteryzuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do rodziców z niższym poziomem wykształcenia.

Wykres nr 1. Wykształcenie badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

Rodzice legitymujący się wyższym poziomem wykształcenia uzyskują nieomal idealną wiedzę pedagogiczną: jako pierwszą i podstawową przyczynę trudności wychowawczych wskazują brak zainteresowania ze strony rodziców – 90%, na zagrożenia ze strony Internetu i gier komputerowych wskazuje – 81% badanych, na narkomanię i niekontrolowany dostęp do środków odurzających zwanych popularnie dopalaczami wskazuje 80% badanych. Rodzice nie lekceważą również alkoholizmu – 71% i niktynizmu – 64%. Zaś przyczyną pośrednią wszelkich trudności wychowawczych jest brak autorytetów – 68% i przemiany zachodzące w kraju - 68%, a także konsumpcyjny styl życia – 60%. Podobną wiedzę wykazują się badani z wykształceniem licencjackim z tym, że nieco niższą tylko 75% wskazuje na brak

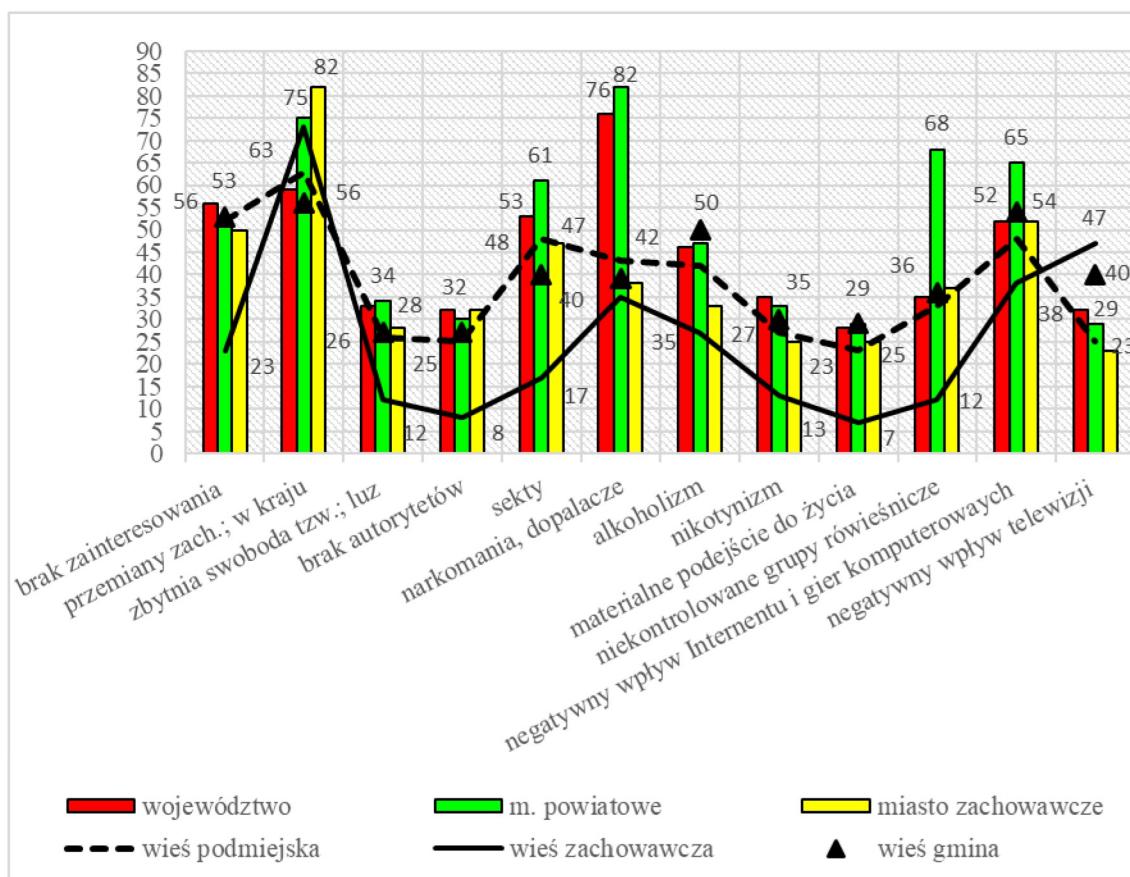
zainteresowania i lekceważą takie zagrożenia, jak: alkoholizm – 56%, nikotynizm – 46%, brak autorytetów – 45%.

Ogólnie z badań empirycznych wynika, że im niższym poziomem wykształcenia legitymują się badani rodzice tym osiągają niższy poziom wiedzy pedagogicznej. Zupełnie inaczej kształtuje się wiedza rodziców z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym, która wynika z tradycji, doświadczenia i jest potoczna. Badani najczęściej za trudności wychowawcze obwiniają przemiany zachodzące w naszym kraju – 68%, negatywny wpływ telewizji – 46%, Internetu i gier komputerowych – 42%, natomiast nie potrafią dostrzec, że w kryzysie państwa, rodziny, rodziców odgrywa dużą rolę brak autorytetów – tylko 2% i konsumpcyjne podeście do życia – 3%, zbytnia swoboda tzw. *luz*. Dlatego tylko 19% badanych rodziców dostrzega, że problemy wychowawcze wynikają z braku zainteresowania i opieki nad dzieckiem w czasie wolnym i w wychowaniu rodzinnym. Tylko 5% badanych dostrzega zagrożenie dla rozwoju i życia ze strony nikotyny.

2. Miejsce zamieszkania wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną rodziców dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,000$). Rodziców zamieszkujących miasto wojewódzkie, powiatowe i tereny podmiejskie cechuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do rodziców zamieszkujących tereny wsi zachowawczej, w której brakuje placówek oświatowo-wychowawczych (szkoły, przedszkola, ośrodka zdrowia).

Badani zamieszkujący miasto wojewódzkie osiągają optymalnie najwyższy poziom wiedzy pedagogicznej, wpływa na to przede wszystkim poziom wykształcenia. Miasta wojewódzkie zamieszkują specjaliści/eksperti legitymujący się wykształceniem wyższym. Większa jest również dostępność do placówek oświatowo-wychowawczych, poradni zdrowia. Ale również i tutaj występuje większy odsetek osób, którym nie powiodło się w życiu i staje się wykluczonymi społecznie (bezrobocie, brak mieszkania, uzależnienia i choroby długo terminalne). Dlatego też poziom ten nie jest już tak wysoki. Zagrożenie dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży stanowią w pierwszej kolejności środki odurzające i dopalacze – 76%, brak życzliwego zainteresowania ze strony rodziców – 56%, przemiany zachodzące w kraju – 59%, sekty – 53%.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Wykres nr 2. Miejsce zamieszkania badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

Badani zamieszkujący miasto powiatowe cechują się niższym poziomem wiedzy w stosunku do mieszkańców miasta wojewódzkiego. Wiedza rodziców z jednej strony jest wysoka, ale wynika ona raczej z doświadczenia własnego, sąsiadów, mass mediów. Wysokie zagrożenie stanowią narkomania i dopalacze – 82%, przemiany zachodzące w kraju – 75%, negatywny wpływ Internetu i gier komputerowych – 65%, niekontrolowane grupy rówieśnicze – 68%, sekty - 61%, brak życzliwego zainteresowania ze strony rodziców – 50%, alkoholizm - 47%. Badane środowisko jest miastem uprzemysłowionym, które w chwili obecnej przeżywa kryzys: wysokie bezrobocie, brak perspektyw i szansy na zatrudnienie w pobliskim zakładzie pracy, zjawisko rodzin z czasową nieobecnością jednego rodzica (matki lub ojca). Natomiast rodzice nie dostrzegają takich zagrożeń jak: bezstresowe wychowanie – 34%, brak autorytetów – 30%, konsumpcyjny model życia - 25%, nikotynizm – 33%.

Nieco inaczej kształtuje się wiedza pedagogiczna rodziców zamieszkujących miasteczko peryferyjne, w którym nie ma wielkich zakładów przemysłowych, jest

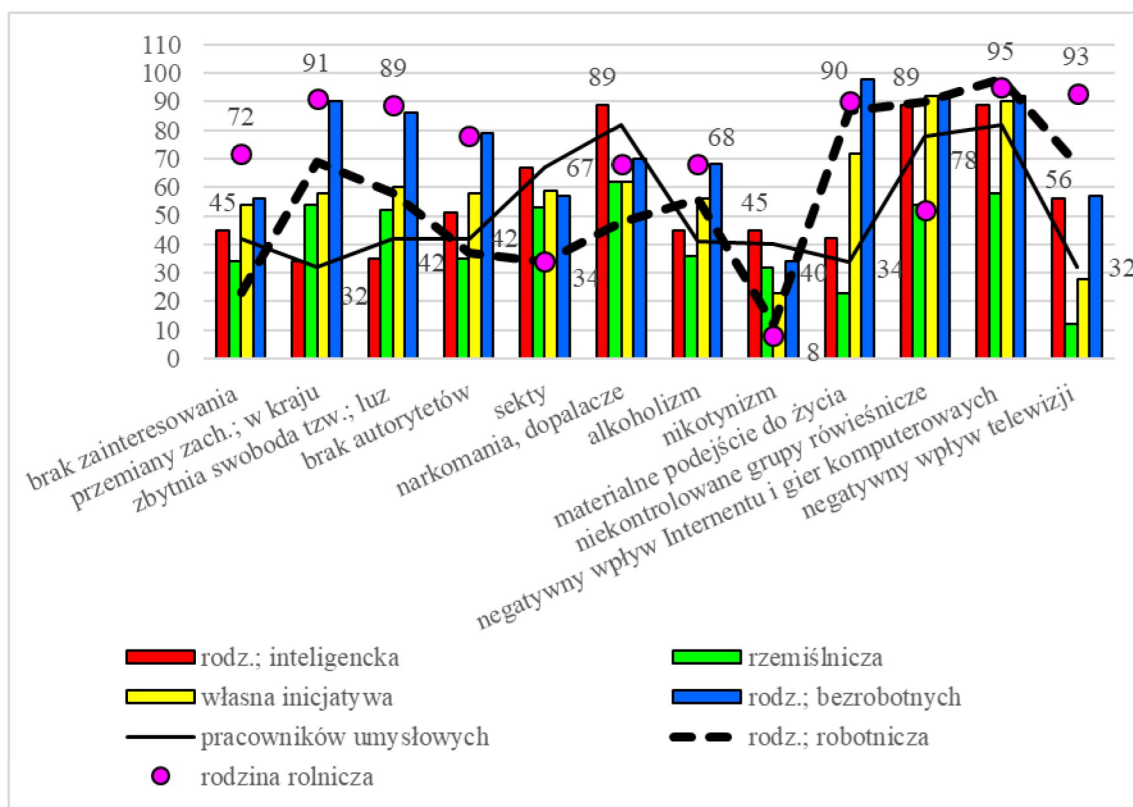
niższa anonimowość dziecka, występuje kontrola międzysąsiedzka (wszyscy się znają). Dla rodziców największym zagrożeniem ich dzieci są przemiany zachodzące w kraju – 82%, a więc brak pracy, bezrobocie, brak perspektyw, praca za granicą, w dalszej kolejności uważają, że brak troski i zainteresowania dzieckiem z ich strony jest kolejną furtką do wypaczenia osobowości dziecka – 50%, sekty – 47%, nieselekcyjne korzystanie z Internetu i gier komputerowych – 52%, brak autorytetów – 32%. Badani ze wsi podmiejskiej i wsi o strukturze administracyjnej charakteryzują się zbliżonym poziomem wiedzy pedagogicznej jak badani rodzice z miasteczka peryferyjnego.

Najniższą wiedzę pedagogiczną osiągają badani rodzice ze wsi peryferyjnej. Wiedza ta jest potoczna, wynika z tradycji i doświadczenia: przyczyną wszelkich trudności wychowawczych są przemiany zachodzące w kraju: bezrobocie, brak perspektyw, eurosieroctwo – 73%, narkomania, dopalacze – 35%, brak zainteresowania ze strony rodziców – 23%, brak autorytetów – 8%.

3. Typ społeczno-zawodowy rodziny wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną rodziców dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,000$). Na typ społeczno-zawodowy rodziny składają się: poziom wykształcenia rodziców, zawód wykonywany, klasowo-warstwowa przynależność ojca i miejsce zamieszkania. Rodziców z rodzin inteligenckich cechuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do rodzin robotniczych.

Najwyższym poziomem wiedzy dotyczącej zagrożeń i trudności wychowawczych cechują się badani z rodzin inteligenckich: narkomania, dopalacze, niekontrolowane grupy rówieśnicze, zagrożenia ze strony Internetu i gier komputerowych – 89%, negatywny wpływ telewizji – 56%, sekty – 67%, brak autorytetów – 50%, nikotynizm – 54%. Choć nie jest to stopień zadawalający, bowiem rodzice nie doceniają w pełni życziwego zainteresowania dzieckiem i jego sprawami – tylko 45%. Przyczynia się do tego zapewne przeciążenie pracą zawodową, dodatkowymi etatami, pogoń za lepszymi warunkami życia. Również tutaj można zaobserwować zachwyty współczesnymi tendencjami wychowawczymi, które idą obecnie w kierunku odkrycia *prawdziwej natury dziecka*, głoszenia haseł, iż jego *ego* ma prawo budować się bez opresji ze strony nakazów i zakazów rodzicielskich. Nieco niższym poziomem wiedzy, ale bardzo podobnym cechują się rodzice z rodzin pracowników umysłowych (urzędnicy).

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Wykres nr 3. Typ społeczno-zawodowy rodziny badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

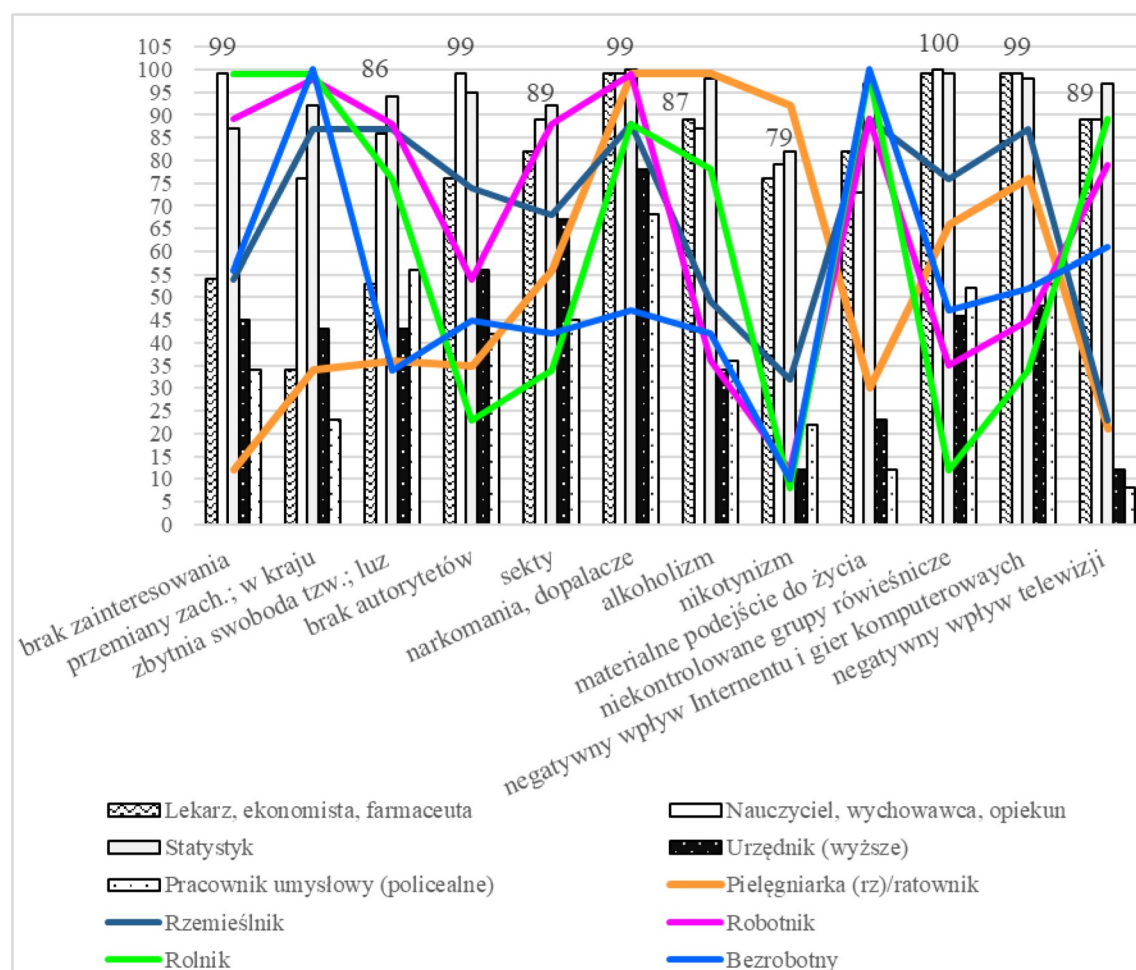
Zupełnie innym poziomem wiedzy charakteryzują się rodzice z rodzin rolniczych, która przede wszystkim jest uwarunkowana poprzez tradycję, wartości i normy moralne ukształtowane poprzez rodzinę pochodzenia i kontrolę międzysąsiedzką, mass media i własne doświadczenia: zagrożenia ze strony Internetu i gier komputerowych – 95%, negatywny wpływ telewizji – 93%, przemiany zachodzące w kraju, a więc obawiają się bezrobocia i braku perspektyw dla dzieci i młodzieży – 91%, braku zainteresowania ze strony rodziców - 72%, alkoholizm – 67%. Natomiast nie doświadczają zagrożenia dla swych dzieci ze strony sekt – 34% i niekontrolowanych grup rówieśniczych – 52%, ponieważ w środowisku wiejskim dziecko nie jest anonimowe.

Specyficzną wiedzę charakteryzują się badani z rodzin bezrobotnych, która jest nawet zadawalająca: ponad połowa (56%) badanych zagrożenia dla wychowania dzieci i młodzieży upatruje w braku zainteresowania sprawami dziecka, w przemianach zachodzących w kraju, w konsumpcyjnym stylu życia, w bezstresowym wychowaniu, w braku autorytetów – około 90%; niekontrolowane grupy rówieśnicze, zagrożenia ze

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

strony Internetu – około 90%, narkomania, dopalacze, alkoholizm – około 70%, sekty – 58%.

4. Zawód wykonywany badanych rodziców i praca zawodowa matki wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,000$). Rodziców wykonujących zawód nauczyciela, pedagoga cechuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do badanych robotników. Kobiety – matki wykonujące pracę nauczycielki, wychowawczynie charakteryzuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do kobiet nadmiernie obciążonych obowiązkami zawodowymi i pracą w nocy.

Wykres nr 4. Zawód wykonywany przez badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Z badań empirycznych wynika, że nieomal idealnym poziomem wiedzy pedagogicznej wykazują się nauczyciele, pedagodzy, wychowawcy: zdaniem, których przyczyną trudności i zagrożeń wychowawczych jest brak zainteresowania ze strony rodziców, brak autorytetów, narkomania, dopalacze, niekontrolowane grupy rówieśnicze, nieselekcyjne korzystanie z Internetu i gier komputerowych około - 100%, sekty, zbytnia swoboda, tzw. *luz*, negatywny wpływ telewizji, alkoholizm, nikotynizm – blisko 90%, przemiany zachodzące w kraju, materialne podejście do życia – ponad 80%.

Rodzice legitymujący się wykształceniem medycznym (lekarz/ka, farmaceutka/farmaceuta) lub ekonomicznym, wykazują się również bardzo dużym poziomem wiedzy na temat zagrożeń zdrowego rozwoju dzieci i młodzieży: narkomania, dopalacze, niekontrolowane grupy rówieśnicze, nieselekcyjne korzystanie z Internetu i gier komputerowych około 100%, alkoholizm, negatywny wpływ telewizji, materialne podejście do życia – 89%, nikotynizm – 79%. Natomiast nie dostrzegają, że główną przyczyną trudności wychowawczych jest brak zainteresowań dzieckiem – tylko 54%, podobnie jest w zawodzie pielęgniarka/pielęgniarz, ratowniczką/ratownik – 12%. Praca zawodowa matki wpływa na wiedzę pedagogiczną: kobiety, które pełnią rolę nauczycielki, wychowawczyni, cechują się wyższym poziomem wiedzy w stosunku do matek pracujących w sektorach, gdzie mogą dorobić na dodatkowych etatach, wskutek przeciążenia pracą, również nocą, która zaburza rytm dnia codziennego nie interesują się sprawami dziecka w wystarczającym stopniu (np. pielęgniarki).

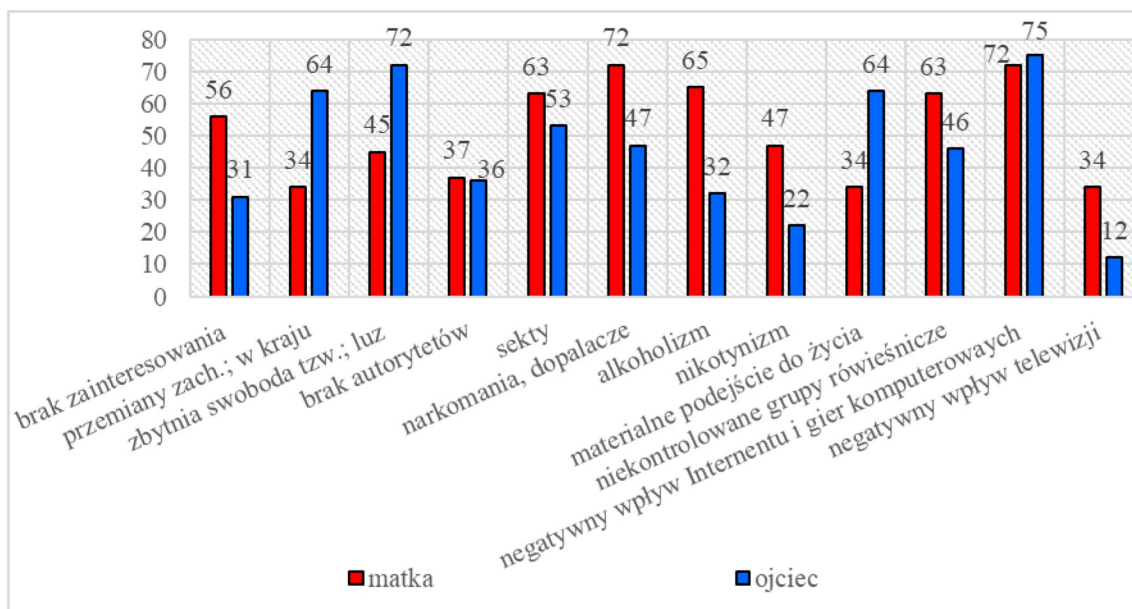
Interesującym poziomem wiedzy cechują się rolniczki i rolnicy, którzy uważają, że podstawą trudności wychowawczych jest brak zainteresowania dzieckiem, przemiany zachodzące w kraju, konsumpcyjny styl życia – około 100%, negatywny wpływ telewizji, narkomania, dopalacze – około 90%.

Rodzice wykonujący zawody urzędnika mają niekiedy przygotowanie pedagogiczne, jednak najczęściej ulegają współczesnym tendencjom wychowawczym, które głoszą, że obecność rodziców jako wychowawców tłumi naturalny rozwój dziecka, które z natury wie, co jest dobre: brak zainteresowania - 34%, materialne podejście do życia - 12%, negatywny wpływ Internetu i gier komputerowych – 53%, negatywny wpływ telewizji – 8%, niekontrolowane grupy rówieśnicze – 52%, sekty - 45%, narkomania i dopalacze - 68%, alkoholizm 32%, nikotynizm – 22%.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Z badań empirycznych wynika, że najniższym poziomem wiedzy cechują się rodzice wykonujący zawód robotnika: negatywny wpływ Internetu i gier komputerowych – 45%, niekontrolowane grupy rówieśnicze – 35%, alkoholizm – 36%, nikotynizm – 12%, jedynie dużą wiedzą wykazują się na temat dopalaczy i narkomanii – 99%, co może potwierdzać fakt, że wiedzy dostarczają przeważnie mass media.

5. Płeć badanych rodziców wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,000$) [wykres nr 5]. Matki, które cechuje większa empatia, czyli umiejętność wczuwania się w sytuację dziecka, osiągają wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do badanych ojców.

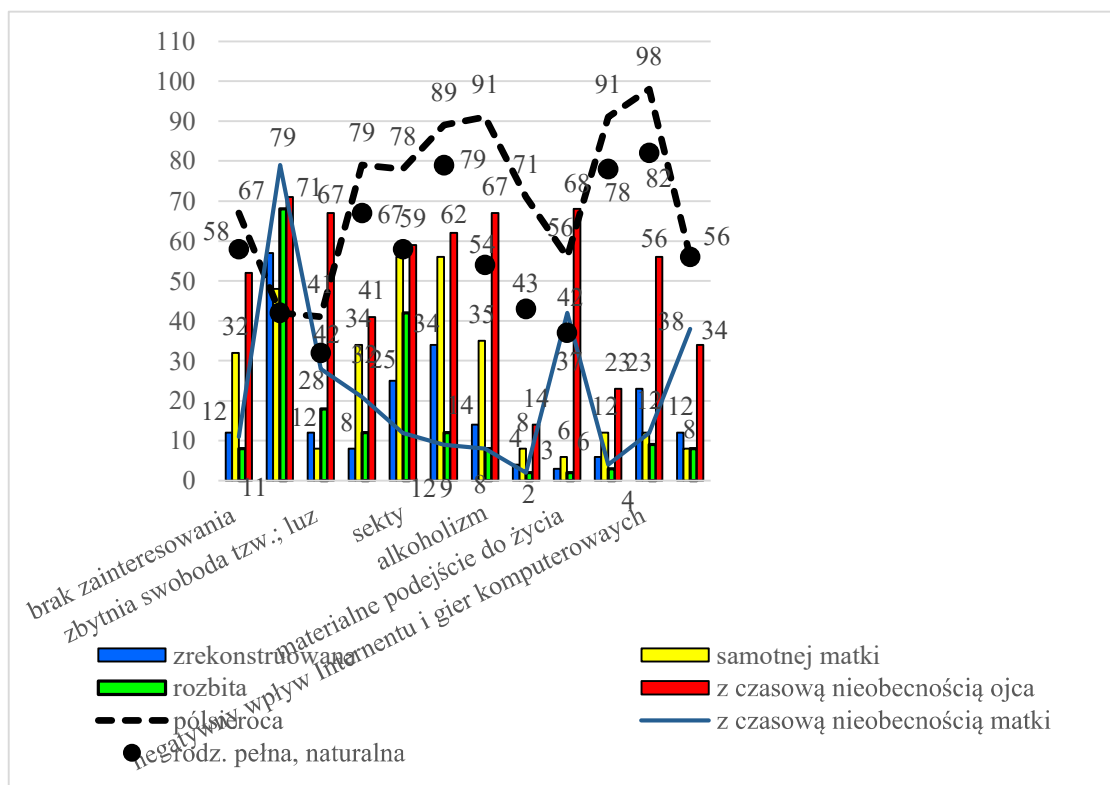
Wykres nr 5. Płeć badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

Badania zatem potwierdzają, że matka uważa się za pierwszą wychowawczynię dziecka (56%) i to ona i jej rodzina kształtuje pewną odporność życiową na przemiany zachodzące w kraju. Natomiast ojciec wykazuje się pewną surowością w wychowaniu i upatruje przyczyn trudności wychowawczych w ogólnych przemianach zachodzących w kraju i na świecie, takich jak: konsumpcyjny model życia, bezrobocie i brak perspektyw dla dzieci i młodzieży, zbyt swobodzie, tzw. *luz*, nowoczesnym wynalazkom technicznym (Internet – 75%), które burzą normy i zasady współżycia moralnego i społecznego. Jest to jednak wiedza oparta na tradycji, że wychowanie

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

dziecka leży w rękach kobiet i to one winny być bardziej przygotowane do roli matki poprzez wiedzę na temat trudności wychowawczych.

6. Struktura rodzin (pełność rodziny) badanych rodziców wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,000$).

Wykres nr 6. Struktura rodziny (pełność rodziny) badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

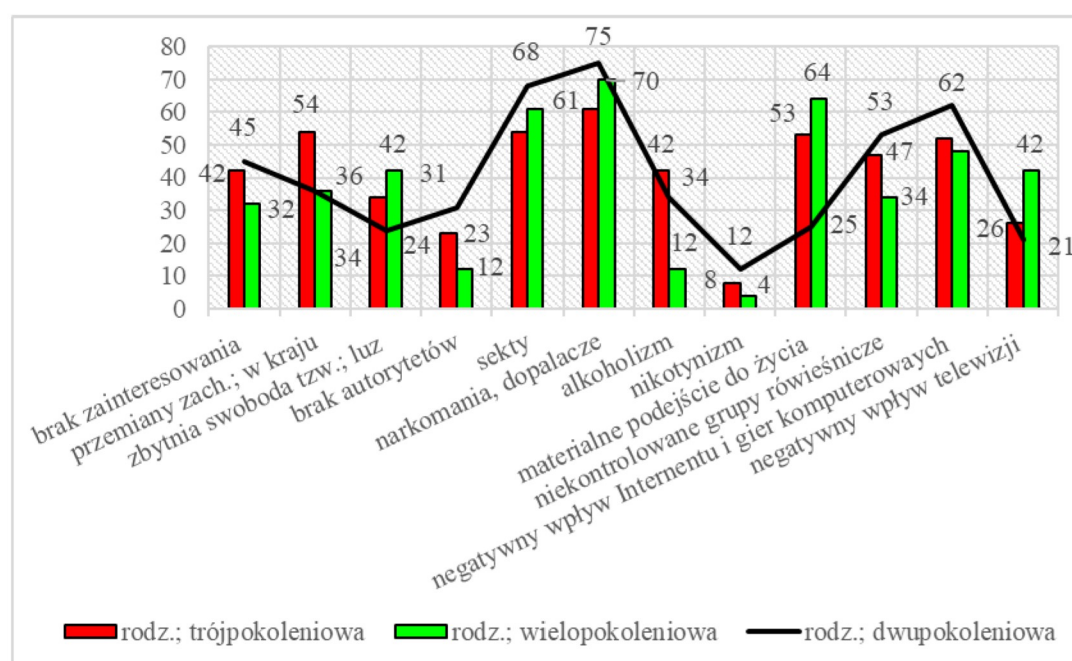
Badanych z rodzin pełnych charakteryzuje większy poziom wiedzy pedagogicznej dotyczącej zagrożeń i trudności wychowawczych w stosunku do badanych z rodzin niepełnych (samotnej matki, rodzin z czasową nieobecnością matki, rozbitych i zrekonstruowanych). Największy poziom wiedzy osiągają rodzice badani z rodzin pełnych. Do głównych przyczyn trudności wychowawczych zaliczają: brak zainteresowania dzieckiem – 58%, negatywny wpływ Internetu i gier komputerowych – 82%, narkomania, dopalacze - 79%, brak autorytetów – 67%, alkoholizm – 54%, nikotynizm – 43%. Wiedza ta wynika zarówno z przygotowania pedagogicznego, doświadczenia, jak i tradycji, przestrzegania pewnych norm i zasad moralnych.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Podobną wiedzę wykazują się rodzice z czasową nieobecnością ojca. Nieco wyższy poziom osiągają rodzice z rodzin półsierocych w stosunku do badanych z rodzin pełnych. Wynika to zapewne z tego, iż rodzic pragnie zrekompensować nieobecność zmarłego.

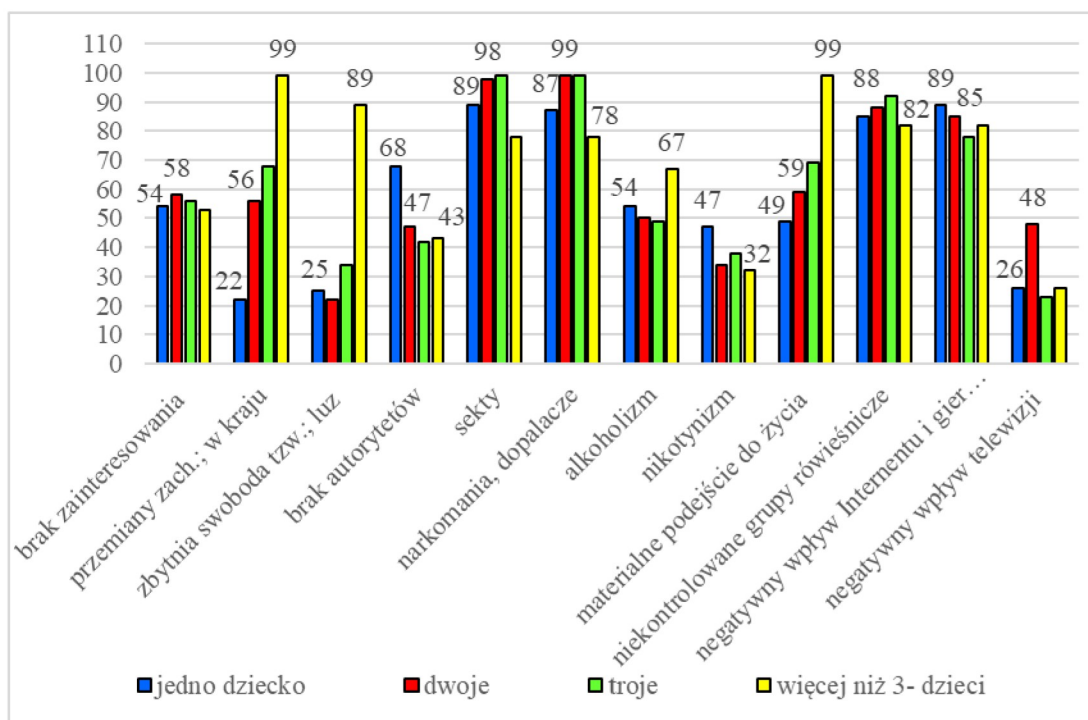
Najniższym poziomem wiedzy charakteryzują się respondenci z rodzin z czasową nieobecnością matki: brak zainteresowania – 11%, negatywny wpływ Internetu i gier komputerowych – 12%, narkomania, dopalacze - 9%, niekontrolowane grupy rówieśnicze – 4%, nikotynizm – 2%. Charakterystyczne jest to, że badani przenoszą odpowiedzialność za wychowanie na państwo, instytucje upatrując, że główną przyczyną trudności wychowawczych są: bezrobocie, brak perspektyw, czyli ogólnie przemiany zachodzące w kraju – 79%.

7. Wielopokoleniowość nie wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych [wykres nr 7]. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,95$). W rodzinie trójpokoleniowej i wielopokoleniowej mamy okazję zaobserwować nadmierne wyręczanie członków rodziny w obowiązkach wychowawczych rodziców: brak zainteresowania – odpowiednio dla rodzin z babią - 42%, w rodzinie wielopokoleniowej – 32.

Wykres nr 7. Struktura rodziny badanych (wielopokoleniowość) a poziom wiedzy pedagogicznej

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

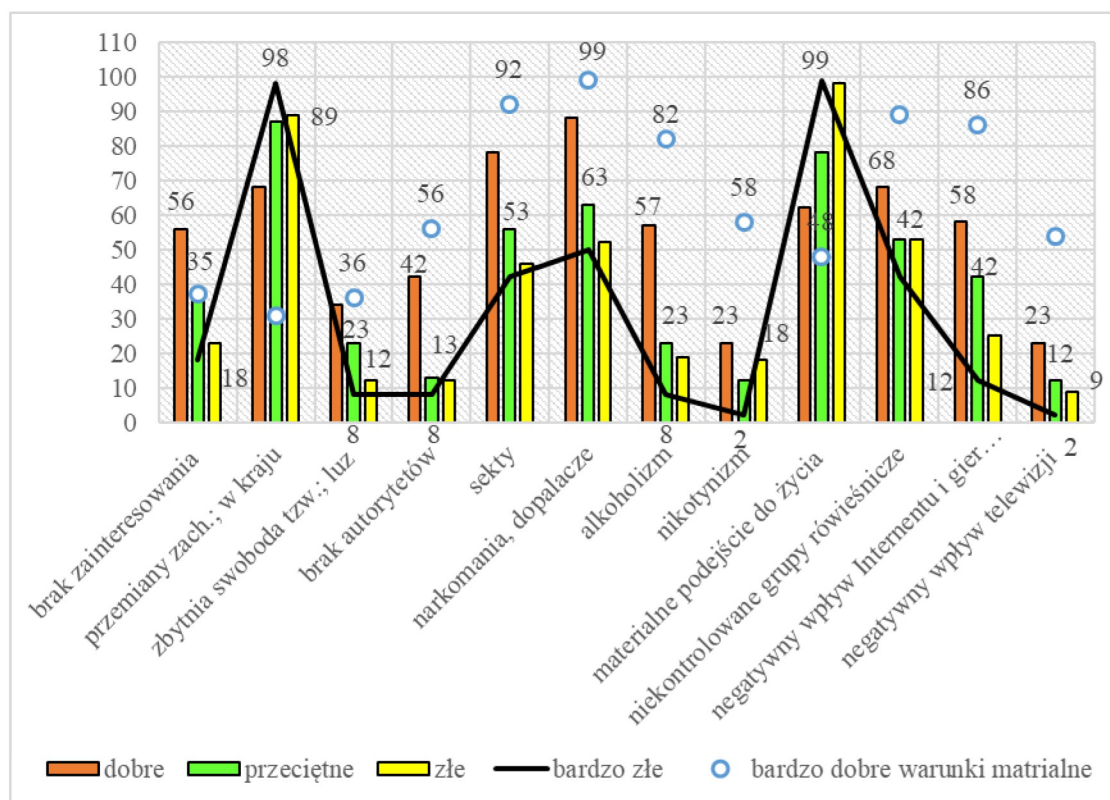

Wykres nr 8. Dzietność badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

8. Dzietność (liczba dzieci) badanych rodziców [wykres nr 8] nie wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,500$). Zarówno rodzice jedynaka, jak i rodzice z więcej niż trojga dziećmi osiągają podobny optymalny poziom. Podobna sytuacja występuje, jeśli chodzi o rodziny dwupokoleniowe (rodzice plus dzieci), rodzina z babcią czy dziadkiem (trójpokoleniowe) i wielopokoleniowe.

9. Warunki materialne badanych rodziców [wykres nr 9] wpływają w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,001$). Badanych z rodzin dobrze sytuowanych charakteryzuje wyższy poziom wiedzy pedagogicznej w stosunku do badanych rodzin ze złymi i bardzo złymi warunkami.

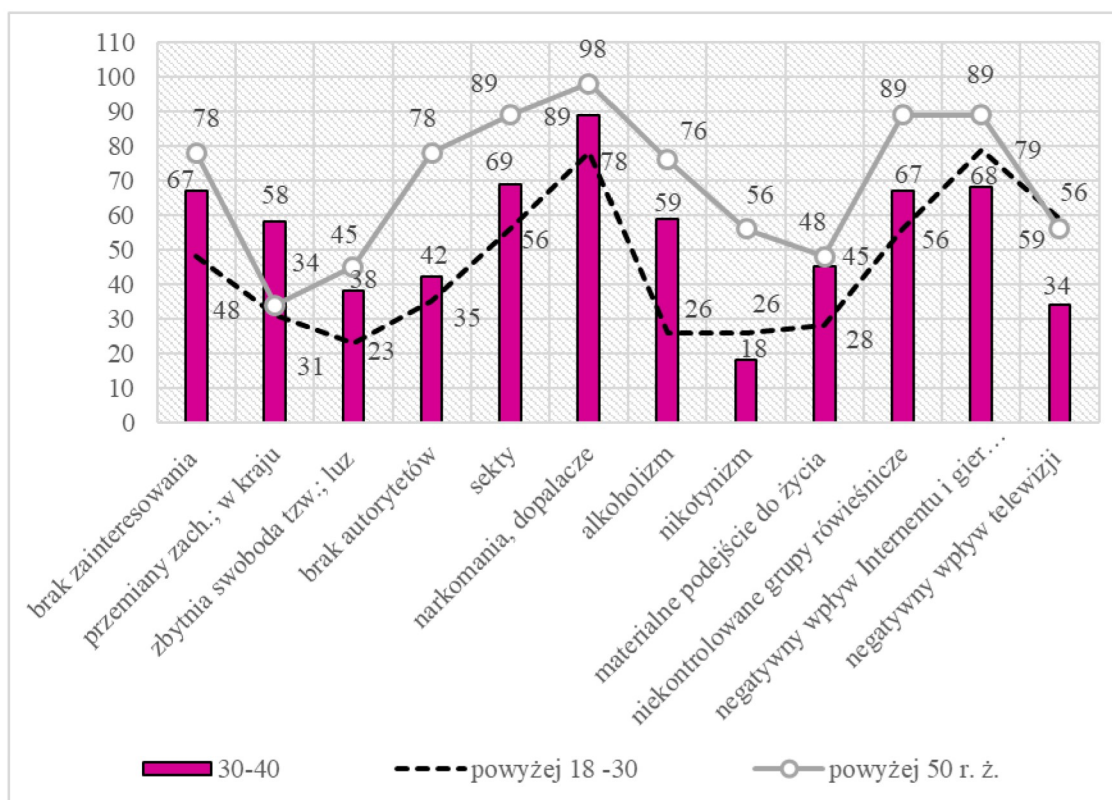
*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Wykres nr 9. Warunki materialne badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

10. Wiek badanych rodziców wpływa w istotny sposób na wiedzę pedagogiczną dotyczącą współczesnych zagrożeń i trudności wychowawczych [wykres nr 10]. Zależność ta kształtuje się na poziomie statystycznym ($p < 0,001$). Badani w przedziale wiekowym do 30 roku życia cechują się niższym poziomem wiedzy pedagogicznej w stosunku do respondentów w starszym przedziale wiekowym. Zapewne wynika to z doświadczenia, podejścia indywidualnego do dziecka, kształtowanego w codziennym wychowaniu w rodzinie.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

Wykres nr 10. Wiek badanych a poziom wiedzy pedagogicznej

Wnioski

Z badań wynika, że wiedza pedagogiczna dotycząca zagrożeń i trudności wychowawczych jest raczej niezadawalająca. Z jednej strony jest ona wysoka, gdy dotyczy ona takich zjawisk, jak: uzależnienie od halucynogenów (zwanych popularnie dopalaczami), narkotyków, uzależnienia od sieciowych przyjaciół, Internetu, gier komputerowych, alkoholu, a nawet nikotyny. Sprzyja temu upowszechnianie się wykształcenia, oddziaływania telewizji i czasopism, a także zdrowego stylu życia, np. moda na niepalenie. Z drugiej strony współcześni rodzice, a nawet środowiska pedagogiczne, lansują idee postmodernistycznej filozofii życia, która głosi, że wszelka działalność wychowawcza tłumi naturalny rozwój dziecka. A ingerencja winna pojawić się dopiero wówczas, gdy dziecko przekracza normy i zasady współżycia. Niestety w przypadku uzależnienia od dopalaczy, narkotyków, czy agresywnych gier komputerowych jest za późno na wychowanie, pozostaje tylko leczenie i to nie zawsze zakończone powodzeniem.

Na poziom wiedzy pedagogicznej wpływa również konsumpcyjny model życia i akceleracja rytmu życia („kurczenia” się czasu wolnego, mijania się członków rodziny

w ciągu dnia). Im bardziej wykształceni są rodzice, poszukiwani na rynku pracy, jako kompetentni specjaliści, tym bardziej pragną zapewnić komfortowe warunki materialne kosztem więzi rodzinnych, serdecznego kontaktu psychicznego i obecności fizycznej (urzędnicy lekarze, ekonomiści, pielęgniarki i ratownicy medyczni).

Z kolei okazuje się, że tradycyjna wiedza potoczna dotycząca wychowania oparta na pewnym dziedziczeniu zwyczajów, norm i zasad panująca w rodzinach rolniczych jest na poziomie poprawnym: badani uważają, że przyczyną wszelkich kłopotów wychowawczych jest brak zainteresowania sprawami dziecka ze strony dorosłych. W dalszej kolejności obwiniają przemiany zachodzące w kraju: brak perspektyw, bezrobocie, wyjazdy ojca lub matki do pracy za granicę, pogoń za wartościami materialnymi, które stają się przyczyną samotności i upadku moralnego dzieci i młodzieży, sięgania po alkohol, środki odurzające, narkotyki, dopalacze, ucieczka w świat wirtualny (Internet, gry komputerowe).

Poziom wiedzy osób bezrobotnych utrzymuje się na średnim poziomie. Może dlatego, że obserwuje się, iż bezrobocie wśród osób z wykształceniem średnim, licencyjnym i wyższym, w którym dominuje przygotowanie pedagogiczne, osiąga wyższy poziom niż wśród osób z wykształceniem zawodowym i podstawowym. Na ogół bezrobocie wśród murarzy, tynkarzy, ekspedientek, kierowców jest niższe, ponieważ w sektorach handlowych, budowlanych i usługowych, podobnie jak w zawodach medycznych istnieje pewne zapotrzebowanie na rynku pracy.

Idealnym poziomem wiedzy cechują się nauczyciele i wychowawcy, a także osoby legitymujące się przygotowaniem pedagogicznym. Najniższym poziomem wiedzy charakteryzują się robotnicy z miast kiedyś uprzemysłowionych, obecnie przeżywających kryzys zatrudnienia. Wynika to zapewne z braku stabilizacji życiowej, ciągłego miotania się między poszukiwaniem pracy w kraju i częstymi wyjazdami za granicę (związane z pracą dorywczą). Wiedza ta przeważnie jest podnoszona poprzez mass media, głównie poprzez telewizję i Internet.

Na poziom wiedzy pedagogicznej wpływają takie uwarunkowania, jak: poziom wykształcenia i przygotowanie pedagogiczne do pełnienia ról rodzicielskich, wiek badanych, miejsce zamieszkania, typ społeczno-zawodowy rodziny, zawód wykonywany i praca zawodowa matki, struktura rodziny. W niewielkim stopniu na wiedzę pedagogiczną wpływają warunki materialne i liczba dzieci, wiek rodziców.

Bibliografia

1. Banaczyk M. (2011), Kultura pedagogiczna rodziców dzieci w wieku przedszkolnym (w świetle badań w województwie podkarpackim), Katolicki Uniwersytet Lubelski, Stalowa Wola.
2. Braun – Gałkowska M. (1997), Wpływ gier komputerowych na psychikę dzieci, „Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze”, nr 8, s. 2 – 8.
3. Cekiera Cz. (1994), Ryzyko uzależnień, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
4. Cudak H. (1987), Funkcja szkoły w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
5. Cudak H. (1993), Kultura pedagogiczna rodziców, „Zbliżenia - Kwartalnik Społeczno – Oświatowy”, nr 1, s. 49-58.
6. Cudak H. (1993), Rola szkoły w podnoszeniu kultury pedagogicznej rodziców, „Zbliżenia – Kwartalnik Społeczno – Oświatowy”, nr 2, s. 45-52.
7. Cudak H. (1994), Klimat wychowawczy, Zbliżenia - Kwartalnik Społeczno – Oświatowy nr 3/4, s. 42-48.
8. Cudak H. (1997), Rola ośrodków nieszkolnych w kształtowaniu kultury pedagogicznej, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Kielce,
9. Ferguson G. A. (1999), Analiza statystyczna w psychologii i pedagogice, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
10. Formicki J. (1997), Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
11. Grochociński M. (1980), Kultura pedagogiczna rodziców. w: Rodzina i dziecko, red. M. Ziemska, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, s. 299-348.
12. Izdebska H. (1967), Funkcjonowanie rodziny a zadanie opieki nad dzieckiem, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
13. Jabłońska-Deptuła E. (1984), Współczesne zagrożenia rodziny, Wydawnictwo L.Z. Graf Zwierciadło, Lublin.
14. Janke A. W. (1986), Warunki opiekuńczo-wychowawcze rodzin klas V-VIII. Próba diagnozy, Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Toruń.
15. Jundziłł I. (1980), Stan kultury pedagogicznej rodziców w świetle badań. w: Rola zawodowa pedagoga szkolnego, red. I. Jundziłł, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, s. 172-189.
16. Kamiński A. (1974), Funkcje pedagogiki społecznej, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
17. Kawula S. (1974), Kształcenie nowoczesnej świadomości wychowawczej rodziców, Ruch Pedagogiczny, nr 3, s. 356-375.
18. Kawula S. (1975), Świadomość wychowawcza rodziców. Stan aktualny, niektóre uwarunkowania, skutki oraz przyczyny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

19. Kawula S. (1999), Kultura pedagogiczna jako czynnik rozwoju i wychowania młodego pokolenia, w: *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 301-323.
20. Kocik L. (1976), *Przeobrażenia funkcji współczesnej rodziny wiejskiej*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
21. Kornas - Biela D. (2001), Współczesny kryzys ojcostwa, w: *Oblicza ojcostwa*, red. D. Kornas – Biela, Fundacja Cyryla i Metodego, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin.
22. Kornas - Biela D. (2006), Kulturowo-społeczne przyczyny kryzysu ojca, w: *Ojcostwo wobec współczesnych wyzwań*, red. D. Kornas – Biela, Fundacja Cyryla i Metodego, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin, s. 35-48.
23. Kukołowicz T. (1998), *Rodzina wychowuje: wybrane zagadnienia*, Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej, Stalowa Wola.
24. Maciaszkowa J. (1977), Kultura pedagogiczna rodziców, w: *Pedagogika opiekuńcza*, red. J. Wołczyk. Materiały z krajowej konferencji Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
25. Maciaszkowa J. (1981), Kultura pedagogiczna, „Oświata i Wychowanie”, nr 10, s. 187-194.
26. Mandal E. (2003), Uzależnienie od komputera. w: *Media i edukacja w aspekcie globalizacji*, red. A. Mitas, Uniwersytet Śląski, Cieszyn, s. 105 – 112.
27. Mitas A. (2003), *Media i edukacja w aspekcie globalizacji*, Uniwersytet Śląski, Cieszyn.
28. Nowak M. (2000), *Podstawy pedagogiki otwartej*, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
29. Nowak M. (1993), Główne nurty współczesnej filozofii wychowania, „Kultura i Edukacja”, nr 2/4, s. 7 – 27.
30. Olubiński A. (1982), Rodzinne determinanty rozwoju dziecka wiejskiego ze środowiska rolniczej spółdzielni produkcyjnej, „Badania Oświatowe”, nr 2, s. 68-78.
31. Opozda D. (2012), Struktura i treść jednostkowej wiedzy o wychowaniu. Studium pedagogiczne wiedzy rodziców i jej korelatów, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
32. Ożóg T. (2000), Kulturowe zagrożenia wychowania. w: *Wychowanie chrześcijańskie a kultura*, red. M. Nowak; T. Ożóg, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, s. 167-183.
33. Płukis A. (1993), Społeczno-pedagogiczne funkcje kultury pedagogicznej rodziców, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.
34. Pomykało W. (1993), *Encyklopedia Pedagogiczna*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
35. Poręba P. (1968), Pedagogizacja rodziców, „Studia Warmińskie”, t. 6, s. 421 - 496.
36. Skreczko A. (2011), Rola kościoła katolickiego w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok.

*Wiedza pedagogiczna rodziców dotycząca współczesnych zagrożeń wychowawczych dziecka
(w świetle badań empirycznych)*

37. Szczepański J. (1978), Upowszechnianie kultury pedagogicznej a rozwój społeczeństwa, „Oświata Dorosłych”, nr 9, s. 450-454.
38. Tchorzewski A. M. (1990), Funkcje edukacyjne rodziny, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Bydgoszcz.
39. Tokarska U. (2002), Stan i uwarunkowania kultury pedagogicznej współczesnych rodziców w świetle badań, praca doktorska, Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
40. Tokarska U. (2006), Stan i uwarunkowania kultury pedagogicznej współczesnych rodziców w świetle badań, „Roczniki Nauk Społecznych”, nr 2, s.123-137.
41. Tokarska U. (2008), Poziom wiedzy pedagogicznej współczesnych rodziców w świetle badań, „Pedagogika Katolicka”, nr 2, s. 181-191.
42. Tokarska U. (2015), „Pedagogizacja rodziców” – podręcznik multimedialny dla studentów pedagogiki WSNS z Siedzibą w Lublinie jako forma podnoszenia kultury pedagogicznej współczesnych rodziców (w świetle badań). w: Obudzić (nie)odkryty potencjał małżeństwa i rodziny, red. A. Rynio, K. Braun, M. Jeziorański, I. Szewczak, Wydawnictwo Episteme, Lublin, s. 381-403.
43. Wilk J. (2002), Pedagogika rodziny, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.